

RICHARD D. WOLFF - STEPHEN A. RESNICK
Çatışan İktisadi Teoriler

Contending Economic Theories. Neoclassical, Keynesian, and Marxian

© 2012 Massachusetts Institute of Technology

Bu kitabın yayın hakları Kayı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla MIT Press'ten alınmıştır.

İletişim Yayınları 2326 • Politika Dizisi 147

ISBN-13: 978-975-05-1986-4

© 2016 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2016, İstanbul

EDITÖR Kerem Ünüvar - Merve Öztürk

DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Siyami Kuzu

DİZİN Merve Öztürk, Emre Bayın, Burçin Gönül

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11

Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

RICHARD D. WOLFF - STEPHEN A. RESNICK

Çatışan İktisadi Teoriler

Neoklasik, Keynesçi ve Marksçı

*Contending Economic Theories
Neoclassical, Keynesian, and Marxian*

ÇEVİREN *Can Evren*

RICHARD D. WOLFF Harvard, Standford ve Yale üniversitelerinde eğitim gördü. 1973-2008 arasında University of Massachusetts, Amherst'de ders verdi, halen aynı bölümde emeritus profesördür. City University of New York, Paris I (Sorbonne) ve New School, New York'da misafir öğretim üyesi olarak bulunmuştur. Yayımlanmış eserlerinden bazıları şunlardır: *Economics of Colonialism: Britain and Kenya, 1870-1930* (1974); *Economics: Marxian versus Neoclassical* (Stephen A. Resnick'le birlikte, 1987); *Class Theory and History: Capitalism and Communism in the USSR* (Stephen A. Resnick'le birlikte, der., 2002); *New Departures in Marxian Theory* (Stephen A. Resnick'le birlikte, der., 2006); *Democracy at Work: A Cure for Capitalism* (2012); *Occupy the Economy: Challenging Capitalism* (2012); *Capitalism Hits the Fan: The Global Economic Meltdown and What to Do About It* (2013); *Capitalism's Crisis Deepens: Essays on the Global Economic Meltdown* (2016).

STEPHEN A. RESNICK University of Massachusetts, Amherst'de emeritus profesördür. Marksizm, sınıf, toplumsal cinsiyet ve emek üzerine Richard D. Wolff'la yürüttükleri çeşitli tartışma ve projelerden ilham alan bazı eserleri şunlardır: *Knowledge and Class: A Marxian Critique of Political Economy* (Richard D. Wolff'la birlikte, 1987); *Class And Its Others* (J.K. Gibson-Graham ve Richard D. Wolff'la birlikte der., 2000); *Re/presenting Class: Essays in Postmodern Marxism* (J.K. Gibson-Graham ve Richard D. Wolff'la birlikte der., 2001).

YAHYA M. MADRA Boğaziçi Üniversitesi İktisat Bölümü'nde iktisadi düşünce tarihi ve ekonomi politik alanlarında dersler vermektedir. Neoliberal aklın iktisadi düşünce tarihindeki yeri, Marksizm ve psikanalitik kuram arasındaki ilişki; alternatif ekonomik yapılar ve sanatın ekonomi politikası üzerine çalışmaları makale ve kitap bölümleri olarak yayımlanmıştır. 2014'te bir popüler iktisat projesi olan Bildiğin Ekonomi (bildiginekonomi.net) sitesi üzerinde çalışmıştır. 1998'den beri *Rethinking Marxism* dergisi, 2011 yılından beri de *Toplum ve Bilim* dergisi yayın kurulu üyesidir. Ceren Özselçuk ile birlikte *Sexuating Class: A Psychoanalytical Critique of Political Economy* başlıklı bir kitap üzerine çalışmaktadır.

İÇİNDEKİLER

OKURLARIMIZA	11
TEŞEKKÜR	15
TÜRKÇE BASKIYA ÖNSÖZ · Rick Wolff	17
Kısaltmalar Dizini	19
1 Üç Farklı Teori	23
1.1 Bu Kitap ve İktisat Teorileri	23
1.1.1 Teoriler: İktisat Teorileri ve Diğer Teoriler	27
1.1.2 Hemfikir Olmayan İktisat Teorileri	28
1.1.3 Hepimiz İktisat Teorisini miyiz?	29
1.2 Teoriler ve Toplular	31
1.2.1 Avrupa'daki Değişimler ve Hümanist Gelenek	33
1.2.2 Yeni İktisat Teorileri	35
1.2.3 Klasik Siyasal İktisat	37
1.2.4 Neoklasik İktisadın Tarihi	37
1.2.5 Keynesçi İktisadın Tarihi	39
1.2.6 Keynesçi Teori	42
1.2.7 Neoklasik Teorinin Dönüşü	45
1.2.8 Neoklasik İktisat ve Keynesçi İktisat	47
1.3 Marksçı İktisadın Tarihi	50
1.4 Farklı İktisat Teorilerini Karşılaştırmak	57
1.4.1 Genel Anlamda Teorileri Karşılaştırmak	58
1.4.2 Farklı Teorilerin Mantıkları	60
1.4.3 Teorik Farklar Niçin Önemlidir?	61

1.5	Üç Teoriye Giriş.....	62
1.5.1	Neoklasik Teorinin Giriş Noktası, Nesneleri ve Mantığı.....	62
1.5.2	Keynesçi Teorinin Giriş Noktası, Nesneleri ve Mantığı.....	65
1.5.3	Marxçı Teorinin Giriş Noktası, Nesneleri ve Mantığı.....	66
1.5.4	Konudan Kısa bir Sapma: Teoriler ve Nesneleri.....	68
1.5.5	Marxçı Teorinin Mantığı.....	70
1.5.6	Neoklasik, Keynesçi ve Marxçı İktisatlar Arasındaki İletişim.....	74
1.6	Sonuç.....	75

2	Neoklasik Teori	77
2.1	Neoklasik Gelenek.....	77
2.1.1	Neoklasik Teorinin Katkıları.....	78
2.1.2	Adam Smith'ten Sonra Neoklasik Teorinin Ortaya Çıkışı.....	80
2.1.3	Hangi İktisat Teorisini Sunacağız?.....	81
2.2	Piyasa Değerleri: Arz-Talep Analitiği.....	82
2.2.1	Arz ve Talebi Belirleyenler.....	85
2.2.2	Piyasalar, Özel Mülkiyet, Muhafazakârlar ve Liberaller.....	87
2.2.3	Tercihler: Meta Talebinin Belirlenmesi.....	91
2.2.4	Tercihler: Emek Arzının Belirlenmesi.....	100
2.2.5	Tercihler ve Kıtık: Emek Talebinin Belirlenmesi.....	104
2.2.6	Ücretlerin ve Meta Taleplerinin Belirlenmesi.....	109
2.2.7	Tercihler: Sermaye Arzının Belirlenmesi.....	112
2.2.8	Tercihler ve Kıtık: Sermaye Talebinin Belirlenmesi.....	118
2.2.9	Sermaye Getirisinin Belirlenmesi.....	119
2.2.10	Toplumda Gelirin Dağıtım: Sermaye ve Emegın Getirileri.....	120
2.2.11	Tercihler ve Kıtık: Meta Arzının Belirlenmesi.....	122
2.2.12	Yine Arz-Talep: Fiyatların Belirlenmesi.....	126
2.3	Verimlilik ve Piyasalar.....	128
2.3.1	Adam Smith'in "Görünmez El'i".....	128
2.3.2	Pareto Optimumu.....	132

3	Keynesçi Teori	137
3.1	Keynes Meydan Okuyor.....	137
3.2	Kapitalist Gerilemelere Verilen Neoklasik Yanıt.....	140
3.3	Kapitalist Gerilemelere Keynesçi Yanıt.....	147
3.4	Yatırım Davranışı.....	156
3.5	Post-Keynesçi İktisat ve Keynes'e Verilen Diğer Tepkiler.....	159
3.6	Kapitalist Toplumda Devletin Rolü.....	163
Ek:	Rasyonel Beklentiler.....	165

4	Marxçı Teori	167
4.1	Marxçı Gelenek ve Bu Geleneğin Teorileri.....	167
	4.1.1 Marx'ın Katkıları.....	170
	4.1.2 Marx'tan Beri Marksizm.....	173
	4.1.3 Biz Hangi Marxçı Teoriyi Sunacağız?.....	175
4.2	Marxçı Teorinin Mantık Yapısı.....	177
	4.2.1 Marxçı İktisadın Temel Kavramları.....	177
	4.2.2 Fazla-Belirlenim ve Süreç.....	178
	4.2.3 Çelişkiler.....	182
	4.2.4 Süreçler, Etkinlikler ve İlişkiler.....	183
	4.2.5 Teorik Bir İkilem.....	185
	4.2.6 Marxçı Teori ve Giriş Noktası.....	186
	4.2.7 Sınıf Süreci.....	187
4.3	Marxçı Sınıf Kavramını Ayrıntılandırırken.....	189
	4.3.1 Temel Sınıf Süreci ve Sömürü.....	190
	4.3.2 İkincil Sınıf Süreci.....	193
	4.3.3 Temel Sınıf Sürecinin Farklı Biçimleri.....	196
	4.3.4 Toplumsal Oluşumlar ve Toplumsal Geçişler.....	200
4.4	Kapitalist Temel Sınıf Süreci ve Metalar.....	201
	4.4.1 Ürünler, Piyasalar ve Metalar.....	202
	4.4.2 Meta Değerleri.....	203
	4.4.3 Metalar ve Temel Sınıf Süreci.....	204
	4.4.4 Marx'ın, Kapitalist Metaların Emek Temelli Değer Teorisi.....	205
	4.4.5 Kapitalist Metaların Artık Değeri.....	207
	4.4.6 Marxçı Değer Teorisinin Özeti.....	208
4.5	Kapitalistler ve Emekçiler.....	210
	4.5.1 Kapitalist Nedir?.....	210
	4.5.2 Emekçi Nedir?.....	213
	4.5.3 Sömürü.....	214
	4.5.4 Sınıf Mücadeleleri.....	218
	4.5.5 Sanayi Kapitalisti Firmaların Karmaşıklığı.....	220
	4.5.6 Rekabet.....	222
	4.5.7 Rekabet ve Sermaye Birikimi.....	225
4.6	Kapitalist Ekonomiler ve Toplumsal Kalkınma.....	227
	4.6.1 Kapitalist Bir Dünya Ekonomisinin Oluşumu.....	227
	4.6.2 Kapitalizm ve Reel Gelirler.....	230
	4.6.3 Dalgalanmalar veya Kapitalist Ekonomilerin Krizleri.....	233
	4.6.4 Dalgalanmalar ve "Çözüm" Politikaları.....	239

4.7	Kapitalist İkincil Sınıflar	242
4.7.1	Borç Verenler ve İkincil Sınıflar	242
4.7.2	Yöneticiler ve İkincil Sınıflar	244
4.7.3	Tüccarlar ve İkincil Sınıflar	246
4.7.4	Diğer İkincil Kapitalist Sınıflar	249
4.8	Sınıf Konumları ve Bireylerin Gelirleri	254
4.8.1	Sınıf Süreçleri ve Gelir Dağılımı	254
4.8.2	Sınıf Olan ve Olmayan Birden Çok Konumda Bulunmak	256
4.9	Kapitalist Firmaların Karmaşık Sınıf Yapısı	258
4.9.1	Kapitalist Firmaların Sınıf Çözümlemesi	258
4.9.2	Kapitalistler ve Şirket Yönetim Kurulları	261
4.9.3	Marxçı Sanayi Kârları Teorisi	263
4.10	Diğer Toplumsal Alanların Karmaşık Sınıf Yapısı	267
4.10.1	Sınıf Çözümlemesi ve Haneler	268
4.10.2	Sınıf Çözümlemesi ve Devlet	272
4.10.3	Sınıf Çözümlemesi ve Uluslararası İlişkiler	279
Ek A:	Marxçı Teori Neden Sınıfı Giriş Noktası Yapar?	282
Ek B:	“Dönüşüm Sorunu”	284
Ek C:	Kapitalist Rekabet	287
Ek D:	Yükselen Reel Ücretlerle Birlikte Yükselen Sömürü Oranı	291

5 Geç Neoklasik Teori

	<i>Yahya Madra ile birlikte</i>	293
5.1	Sunuş: Neden Bu Bölüm?	293
5.1.1	Eleştiriler ve Etkileri	295
5.1.2	Yanıtlar: Genel Bakış	297
5.2	Piyasa Noksanları Teorileri	301
5.2.1	Dışsallıklar ve Onları Yönetme Biçimleri	302
5.2.2	Noksan Rekabet Biçimleri	309
5.2.3	İşlem Maliyetleri ve Ekonomik Örgütlenme	318
5.2.4	Bilgi Eksiklikleri ve Oluşmayan Piyasalar	321
5.3	Yeni İnsan Davranışı Teorileri	323
5.3.1	Güdü Çeşitliliği Teorileri	327
5.3.2	Kısıtlı Rasyonellik Teorileri	331
5.3.3	Davranışsal İktisat	333
5.4	Yeni Denge Teorileri	337
5.4.1	Neoklasik Gelenekteki Farklı Denge Kavrayışları	339
5.4.2	Nash Dengesi ve Klasik Oyun Teorisi	342
5.4.3	Evrimsel İstikrar ve Evrimsel Oyun Teorisi	349
5.5	Sonuç	354

6	Kapitalizm İçi ve İktisat Teorileri Arası Salınımlar	357
6.1	Kapitalizm Hep Değişip Durmuştur.....	357
6.1.1	<i>İstikrarsızlıklar ve Kapitalizm</i>	358
6.1.2	<i>Kapitalizm ve İktisat Teorileri</i>	360
6.1.3	<i>Ekonomik Krizler İktisat Teorilerini Nasıl Etkiledi?</i>	362
6.2	Ekonomi Salınımları ve Teori Salınımları.....	367
6.2.1	<i>Klasik Siyasal İktisat ve Marksizm</i>	367
6.2.2	<i>Neoklasik İktisat</i>	375
6.2.3	<i>Neoklasik İktisat Marksçı İktisada Karşı</i>	377
6.2.4	<i>Keynesçi İktisat</i>	380
6.3	İki Modern Salınım: 1970'ler ve 2007'de Başlayan Kriz.....	384
6.3.1	<i>Üç Çöküş: Devlet Müdahalesi, Keynesçilik ve Ortodoks Marksizm</i>	385
6.3.2	<i>Devlet Kapitalizminden Özel Kapitalizme: En Bariz Örnek</i>	387
6.3.3	<i>Tekrar Devlet Müdahalesine</i>	391
7	Teorik Farkların Önemi	397
7.1	Marksçı, Keynesçi ve Neoklasik Teoriler Karşı Karşıya.....	397
7.1.1	<i>Farklı Giriş Noktaları</i>	397
7.1.2	<i>Farklı Mantıklar</i>	399
7.1.3	<i>Farklı Çözümleme Nesneleri</i>	401
7.1.4	<i>Farklı Değer Teorileri</i>	402
7.2	Çatışan Teorilerin Analitik Sonuçları.....	403
7.2.1	<i>Gelir Dağılımı: Neoklasik Görüş</i>	403
7.2.2	<i>Kapitalizm: Neoklasik Görüş</i>	405
7.2.3	<i>Yoksulluk: Neoklasik Görüş</i>	407
7.2.4	<i>Gelir Dağılımı: Marksçı Görüş</i>	408
7.2.5	<i>Gelir Dağılımı: Keynesçi Görüş</i>	410
7.2.6	<i>Kapitalistlerin Kazançları Hakkında Farklı Açıklamalar</i>	411
7.3	Çatışan Teorilerin Siyasi Neticeleri.....	413
7.3.1	<i>Siyasi Şartlar Teorileri Şekillendirir</i>	415
7.3.2	<i>Teoriler ve Teorisyenler Arasındaki Mücadeleler</i>	416
7.4	Hangi Teoriyi Seçiyoruz?.....	417
7.4.1	<i>Teorinin Neticesine Göre Teori Seçmek</i>	419
7.4.2	<i>Mutlak bir Standarta Dayanarak Teori Seçmek</i>	422
7.4.3	<i>Ampirizm</i>	423
7.4.4	<i>Akılcılık (Rasyonalizm)</i>	424
7.4.5	<i>İktisat Teorileri ve Epistemolojiler Arasından Seçim Yapmak</i>	426
7.4.6	<i>Son Bir Düşünce</i>	429
	KAYNAKÇA	431
	DİZİN	435

OKURLARIMIZA

Bu kitabın daha iddiasız bir önceki versiyonu olan *Iktisat: Marksçı mı Neoklasik mi?* başlıklı kitabımız olumlu tepkiler almıştı ve yayımlandığı 1987'den beri üniversitelerde yaygın bir biçimde kullanıldı. İnanıyoruz ki bu başarı kitabın iki geniş hedefi ve bu hedefleri ne derece başardığıyla alakalı. İlk olarak, Marksçı iktisada bu geleneğin son otuzbeş yıl boyunca geliştirdiği analitik yenilikleri kullanan ve bu yenilikleri de dahil eden bir giriş yazmak istemiştik. İkincisi, bu girişi Amerika ve birçok başka yerde yaygın olan neoklasik iktisat teorisi ile sistematik bir ilişki içinde formüle etmek istemiştik. Yıllardır iktisada giriş dersleri verdiğimiz için, Marksçı teoriyi neoklasik teori ile sistematik bir biçimde, boylu boyuna karşılaştırarak sunmanın iki teoriyi birden öğretmek için fevkalade etkili bir yöntem olduğunu öğrenmiştik.

Önceki kitabımızı kullanan birçok kişi kitabın yeni ve güncellenmiş bir versiyonunu üretmemiz için ısrar etti. Ayrıca önemli eleştirilerde bulundular. Eleştirilerden biri, neoklasik ve Marksçı iktisadın yanı sıra Keynesçi iktisadın da sistematik bir karşılaştırma yoluyla ele alınmayı hak ettiği ile ilgiliydi. 2007'de dünya uzun ve derin bir ekonomik kriz ile sarsılınca, kitabın yeni versiyonuna Keynesçi iktisadı da dahil etme çağrılarına kulak vermek kaçınılmaz oldu. Neoklasik iktisat eleştirileri ve Keynesçi ve Marksçı iktisada duyulan yeni ilgi son yıllarda dünyanın dört bir tarafında yayılıyor. Bu üç temel paradigmayı birden, karşılaştırarak sunan bir kitap talebi arttığı ve böyle bir kitap henüz var olmadığı için, bu talebi karşılamak hedefiyle önceki kitabımızı genişlettik ve ayrıntılandırdık.

Bu yeni kitap neoklasik ve Keynesçi iktisatları ayrı ayrı bölümlerde tartışıp açıklamakla kalmıyor, ikisini birbirleriyle karşılaştırıp aralarındaki fark-

ları da belirtiyor. Bunu yapmak için, neoklasik iktisat ile Keynesçi iktisat arasındaki gerilimleri ve karşıtlıkları açıklamak amacıyla, iktisat teorilerini aydınlatmada kullandığımız hümanizm-yapısalcılık çerçevesini genişlettik. Teorilerin karşılaştırmalı çözümlemesini, iki teorik cepheyi birbirinden ayıran, ekonomi ve toplumda hükümetin rolü meselesine dair politika sorunlarına bağlıyoruz.

Keynesçi iktisadı ayrı bir bölümde ele alırken, Keynes'in bireysel yatırımcıları etkileyen ve etkilediği için de dalgalanmalara bir açıklama getiren radikal belirsizlik kavramını vurguluyoruz. Keynes'in yapısalcı iktisadının bu bireyseli (hümanist) uğrağını göstererek, birbirlerine rakip olan Keynesçi ve neoklasik savlar arasındaki canalcı benzerlikleri ve farklılıkları görmenin yeni bir yolunu sunuyoruz.

Önceki kitabımızın okurları, bizden neoklasik iktisat içindeki (piyasa noksanları, bilgi iktisadı, yeni denge teorileri, davranışsal iktisat vs. gibi) son gelişmeleri ve uzantıları da çözümlememizi rica ettiler. Neoklasik iktisat içindeki bu yeni gelişmeleri 5. Bölüm'de ele alıyoruz. Bu bölümün eşyazarı Yahya Madra ile birlikte şu temel soruyu soruyoruz: Bu yeni çalışmalar neoklasik iktisatla bağımlı koparıyor mu? Keynesçi ve Marksçı iktisatlara farklı birer paradigma diyorsak, bu yeni çalışmalar da bu anlamda farklı bir paradigma mıdır? 5. Bölüm bu soruyu yanıtlamak için karşılaştırmalı yaklaşımımızı tartışmalı iktisat teorilerine doğru genişletiyor.

Önceki kitabın yayımlandığı 1987 senesinden beriki onca öğretim tecrübemize ve günümüz ekonomilerinin değişen koşullarına (2007 yılındaki küresel kriz de dahil) dayanarak baştan aşağı gözden geçirilmiş bir giriş bölümü yazdık. Giriş bölümü artık yeni kitabın merkezi temalarından birini temellendiriyor: Çatışan teoriler ve bu teorilerin görece toplumsal önemleri, içinde oluştuğu toplumsal koşulların hem nedenleri hem de sonuçlarıdır. 1. Bölüm, iktisat düşüncesinin çeşitli biçim ve paradigmalarının içinden doğdukları topluma nasıl geri etki ettikleri hakkında boylu boyuna bir tarihsel inceleme sunuyor. Umuyoruz ki gözden geçirilmiş bu bölüm, teorilerin karmaşık nedenlerini, bu teorilerin ve bu teoriler arasındaki farkların vatandaşların yaşamı için neden önemli olduğunu okurların daha iyi anlamalarını sağlayacak.

Hükümetin ekonomiye müdahaleleri artsın diyenlerle azalsın diyenler arasındaki husumetin yıllar boyunca giderek artması, bizi yepyeni bir 6. Bölüm yazmaya itti. O bölümde, toplumda yaşanan, birbirleriyle ilişkili iki salınım türünü tespit ediyor ve tartışıyoruz: (1) Bir iktisat teorisinin toplumsal baskınlığı artarken, diğerinininkinin azalması hareketi ve (2) farklı kapitalist ekonomi biçimlerinin kendi aralarındaki hareketler. Kapitalizmin sürekli çeşitlendiğini gösteriyoruz: kapitalizmin değişen biçimleri farklı miktarlar-

da serbest piyasa, özel mülkiyet veya kişisel özgürlük sergileyebilir. Ayrıca, kapitalizmin bu farklı biçimlerinin neden komünizm ve sosyalizmden farklı olduğunu da gösteriyoruz. Umuyoruz ki bu açıklama, 20. yüzyıl boyunca yaşanan başlıca ekonomik değişim ve çatışmalara ve bunların hâlihazırda 21. yüzyılı şekillendirmekte olan değişim ve çatışmalar için neden önemli olduğuna dair yeni bir bakış açısı sunacak. Benzer bir şekilde, iktisat teorisinin de sürekli çeşitlendiğini, daima tartışmalı olduğunu gösteriyoruz. Tıpkı ekonomi gibi iktisat teorileri de bir uçtan diğerine salınıp dururlar. Neoklasik iktisat yerini Keynesçi iktisada, sonra Keynesçi iktisat yerini tekrar neoklasik iktisada bırakır. Bazen ise Marksizm bu farklı teoriler arasında bir öteki olarak ortaya çıkar. 6. Bölüm, toplumdaki ve teorideki bu salınmaları ve birbirleriyle bağlantılarını araştırıyor.

Elinizdeki kitap, 1980'lerden beri Marksçı iktisat içindeki başlıca yeni gelişmeleri de okurlara tanıtıyor. Bu gelişmeler, Marksçı iktisat paradigmasının sunduklarını, neoklasik ve Keynesçi çözümlene araçları ile üretilen görüşlerle karşılaştıran 4. Bölüm içine yerleştirildi. Bu bölüm, okurların konuyla çok az aşına olduklarını veya hiç aşına olmadıklarını varsayarak hazırlandı. İlk ilkelerden başlayıp temel analitiklere, oradan da çeşitli uygulamalara yol alıyor. Marksçı iktisat geleneği birkaç farklı teoriyi barındırdığı için, bu teoriler arasında aklımıza en çok yatan teoriyi tespit ettik ve kitapta bu teoriyi sunuyoruz. Ne var ki bu bölümde ve kitap boyunca, sunduğumuz Marksizm türünü Marx öldükten sonra yükselişe geçip Sovyetler Birliği'nde baskın hale gelen daha geleneksel veya ortodoks Marksizm'den ayırtmaya da çalışıyoruz.

Benzer bir şekilde, sırasıyla 2. ve 3. Bölümler'de sunduğumuz neoklasik ve Keynesçi iktisat özetleri, neoklasik mikroiktisat ve Keynesçi makroiktisadın temellendirme amacında. "İktisadi", adına gerçek dünya denilen yerdeki ekonomik sorunları çözmekte kullanılan tarafsız bir alet edevat çantasına indirgemek yerine iki teoriyi de kendine özgü ve çoğunlukla tartışmalı teoriler olarak ele alıyoruz. Okurlar her farklı teorinin nasıl da kendi ekonomi dünyasını kurduğunu görecekler, ki hangi sorunları birer sorun olarak tanıdıkları ve sorun olarak belirledikleri, bu sorunlara buldukları kendilerine mahsus çözümler ve politikalar da bu dünyaya dahildir. Bu farklar, ihtilafli iktisatlar ve politikalar (vergiler, kamu harcamaları, piyasa denetimleri, mülkiyetin millileştirilmesi vs.) hakkında yapılan ve yaşamlarımızı derinden etkileyen tartışmaları doğurur.

Bu yeni kitap, özellikle ekonomiyi anlamanın farklı yolları arasındaki farklar ve benzerlikler ve bu farkların neden derinden etkili olduğu ile ilgilenen okurlara yönelik. Hem lisans hem de lisansüstü düzeyde, hem giriş derslerinde hem de ileri derece derslerde ders kitabı olarak kullanılabilir. Öğret-

menlerin öğrencilere farklı yaklaşımları tanıtmak istediği, veya sadece neoklasik ve Keynesçi teorileri Marksçı teoriyle karşılaştırıp öğrencilerin neoklasik ve Keynesçi iktisat anlayışlarını geliştirmek istediği her seviyede derse (iktisada giriş dersleri de dahil) bir ek okuma olarak yararlı bir biçimde eşlik edebilir. Son olarak, sosyal bilimlerin her alanında dersler için, kendini bilen her disiplin gibi iktisadı da kendi anlaşmazlıkları ve alternatif görüşleri ile kendini bilen her disiplin gibi iktisadı da anlaşmazlıklar ve birbirleriyle mücadele eden alternatif görüşler barındıran ihtilafli bir saha olarak sunuyor. Kitap, iktisadı teknik veya mekanik bir meslek olarak anlayan bütün kavrayışlardan açıkça ayrılıyor.

Kitap boyunca, bilhassa 1., 4. ve 7. Bölümler'de, önemli felsefi meselelere değiniliyor, çünkü iktisat teorilerini karşılaştırmak bu meselelerle alakalı. İktisat teorilerini karşılaştırma yöntemimizi temellendirmek için epistemoloji alanındaki son çalışmalar kısaca özetleniyor. Böyle karşılaştırma çabalarının ister istemez gündeme getirdiği önemli sorunlarla baş etmek için, yani, farklı iktisat teorilerinin sunduğu rakip iddialar ve çözümlemeleri değerlendirmek ve bunlar hakkında bir karara varmak için doğrulama (*verification*) ve geçerliliği (*validity*) tartışıyoruz. Kitap boyunca kullanılan yöntem ile tutarlı olarak iktisat içindeki teorik farkların felsefe içindeki teorik farklarla eşleştiğini açıklıyoruz, ki farklı teoriler arasında nasıl karar verileceği hakkındaki epistemolojik mesele de buna dahildir.

Kitabın kullandığı, farklı iktisat teorileri aralarındaki fark ve benzerliklere göre karşılaştırma yöntemi, farklı düşünme biçimlerini karşılaştırmak için de faydalı bir analitik araçtır. Kitapta her teorinin kendine özgü giriş noktası, mantığı, ürettiği nesnelere ve toplumsal sonuçlar diye betimlediğimiz şeyler, teoriler arasındaki farklara genelde uygulanabilir endekslerdir. Okurlara, belli başlı iktisat teorilerinin, alternatiflerinden nasıl ayrıştıklarının somut bir incelemesi sunulacak.

Sonuç olarak bu kitap, bildiğimiz kadarıyla başka bir yerde bulunmayan, birbirine bağlı iki işlevi yerine getiriyor. Birincisi, alternatif teorileri boylu boyuna karşılaştırarak bir disiplin olarak iktisadı sunuyor. Modern söylem çözümlemesinin ilkeleri, Marksçı, neoklasik ve Keynesçi iktisat teorileri arasındaki meydan okumaları anlamak için uygulanıyor. İktisat öğretmenin bir yöntemi olarak, teorileri birbirinden ayıran özellikler yan yana koyularak inceleniyor. İkinci olarak; başlangıç ilkeleri ve varsayımlarından biçimsel çözümleme araçlarına, oradan da Marksçı iktisada özgü bir toplumsal tahlil uygulamasına kadar uzanan, sistematik, keskin ve karşılaştırmalı biçimde Marksçı bir teori geliştiriliyor.